



ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา วัฒนธรรม และเทคโนโลยีนั้น ต้องทำอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังนั้นรัฐบาลจึงวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไว้เป็นระยะ ๆ เป็นขั้นตอนเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่จากรายงานประจำปีของรัฐและรัฐวิสาหกิจ มีสิ่งที่เป็นจุดอ่อนและข้อวิพากษ์ในผลการดำเนินงานอยู่หลายประการ โดยเฉพาะปัญหาขาดดุลการค้า ในปี พ.ศ. 2525 ประเทศไทยขาดดุลการค้า 37,215.9 ล้านบาท (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ 2526 : 5) และเพียงสิบเดือนแรกของปี พ.ศ. 2526 ประเทศไทยขาดดุลการค้าถึง 64,395.4 ล้านบาท (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ 2527 : 1) นอกจากนั้นก็มีข้อวิจารณ์ในวารสาร หนังสือพิมพ์รายวัน กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่รับผิดชอบ การไม่มีวินัย การฉ้อราษฎร์บังหลวงอยู่เสมอ วีรบุรุษ วิเชียรโชติ (2517 : 167) ได้กล่าวถึงปัญหาสังคมไว้ว่า ในขณะที่การพัฒนาความเจริญด้านวัตถุและความก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ ๆ ก้าวไปอย่างไม่หยุดยั้ง ก็เกิดปัญหาทางสังคมขึ้น เช่น การก่อกบฏทางเพศสัมพันธ์ การปล้นสะดมทรัพย์สิน การฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น ตลอดจนความสับสนวุ่นวายในสังคมปัจจุบัน เหตุหนึ่งที่ทำให้มีพฤติกรรมดังกล่าวก็เพราะการขยายตัวเชิงปริมาณอย่างรวดเร็วของค่านิยมแบบวัตถุนิยม มีผลทำให้ค่านิยมแบบธรรมนิยมนลดลง

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนชี้ให้เห็นระดับคุณภาพของประชากรที่เป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งต่อการพัฒนาประเทศ จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าประชากรที่มีคุณภาพมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมาก ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2521 : 40) กล่าวไว้ว่า ประเทศที่กำลังพัฒนา มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคุณภาพประชากรนั้น จะต้องเป็นประเทศที่มีพลเมืองไม่มากจนเกินกำลังที่จะให้การศึกษาและการอบรมได้ทั่วถึง ฉะนั้นการวางแผนประชากรจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำในขั้นต้น ขั้นต่อไปก็คือ การปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้แก่ประชาชนเสียก่อนการพัฒนาค้นต่าง ๆ เมื่อประชากรเป็นพลเมืองดีแล้วจึงปลูกฝัง

และพัฒนาลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

นอกจากการพัฒนาประชากรให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศแล้ว ยังจะต้องพัฒนาประชากรให้ดำรงตนเพื่อตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสงบสุข จึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนาบุคคลให้เป็นคนที่สมบูรณ์ และรู้จักการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเพื่อที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่นได้ รวมทั้งการไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่สังคมด้วย

สิ่งสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการพัฒนาบุคคล คือ การปลูกฝังให้คนเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณธรรมต่าง ๆ อันก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม เพื่อจะได้ทำหน้าที่พลเมืองคืออย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมสูง รู้จักใช้สิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่ของตน การดำรงตนเป็นพลเมืองดี มีความสำคัญต่อการปกครองประเทศมาก ในทางตรงกันข้ามการหลงผิดเป็นชอบ การไม่เคารพกฎหมาย การเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมนำมาซึ่งความไม่สงบสุขของสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองดีคือการเป็นผู้มีจริยธรรมสูง มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบค้ำหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2522 : 2) ลักษณะความเป็นพลเมืองดีของบุคคลที่จะดำรงชีวิตตามสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคลนั้น เป็นสิ่งสำคัญมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม สำหรับรับภาวะในปัจจุบันของประเทศอย่างมาก เพื่อให้แผนพัฒนาต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยดี

*การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของประชากร ปัจจุบันนโยบายทางด้านการศึกษารัฐมุ่งที่จะยกระดับการศึกษาของประชาชนในชาติให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องอาศัยคุณภาพของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญ บรรพต วีระสัย (2521 : 5) กล่าวว่า คุณภาพของบุคคลในชาติเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เพราะกิจการทั้งปวงจะมีคุณภาพดีแล้ว เก่งค่อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ดำเนินการวางแผน และผู้ร่วมปฏิบัติในกิจการนั้น ๆ ดังนั้นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของบุคคลในชาติจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งย่อมจะต้องอาศัยการศึกษาเป็นแม่บทสำคัญ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับ จะกล่าวถึงการให้การศึกษว่าเป็นปัจจัยสร้างคนให้มีคุณภาพ ดังเช่นสาระของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) กล่าวถึงวัตถุประสงค์โดยส่วนรวมของการจัดการศึกษา มุ่งที่จะเร่งรัดพัฒนาการศึกษา ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งให้การศึกษากลายเป็นเครื่องสร้างเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความคิด และความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรม มีพละนาถมิขมบรูณ รักและขำรงศิลปะวัฒนธรรมและความเป็นไทยไว้ ตลอดจนปลุกฝักฝักความสำนึกในการอยู่รวมในสังคมอย่างมีความสุข ตามวิถีทางประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 : 21)

เมื่อพิจารณาสาระที่กล่าวไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 หมวดที่ 3 ที่เกี่ยวกับระบบการศึกษา ซึ่งมีความว่า การจัดการศึกษาทุกระดับจะต้องมุ่งให้ผู้นเรียนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา รักการทำงาน และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการกิจของส่วนรวมตามวิถีทางของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรม และศีลธรรม รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 7) นอกจากนั้นยังเน้นความเจริญงอกงามทางคุณธรรม จริยธรรม และลักษณะที่ถึงงามของบุคคลควบคู่ไปกับความเจริญงอกงามทางปัญญาด้วย ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ข้อ 13 ว่า รัฐพึงจัดให้สาระและกระบวนการเรียนรู้ครบถ้วนและกลมกลืนกันระหว่างความเจริญงอกงามทางคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา กับความเจริญทางวัตถุ และระหว่างความเจริญงอกงามทางร่างกาย และจิตใจ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 3)

อนึ่งแนวความคิดในการจัดการศึกษาของการประถมศึกษาของไทยภายหลังจากที่มีการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2517 ได้คำนึงถึงการจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม และมุ่งมองผู้เรียนในฐานะที่เป็นมนุษย์มากขึ้น (สุนน อมรวิวัฒน์ 2526 : 50) การจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม สิปปนนท์ เกตุทัต (2518 : 15-16) กล่าวว่า รัฐต้องจัด

การศึกษาเพื่อสร้างความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน ความเป็นครอบครัวและการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ ช่วยพัฒนาระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปลูกฝังความสุจริตยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคม สร้างเสริมความรู้ให้บุคคลและกลุ่มชน สามารถสื่อสารเข้าใจกัน มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ มีศีลธรรมมีความสนใจตนเอง มีความรู้ความสามารถ และทัศนคติที่ดีในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเข้าใจในตนเอง ครอบครัว ชุมชน-ชาติ สังคม ศิลปะ วัฒนธรรม วิทยาการต่าง ๆ รักษีสภาพ และการแสวงหาความจริงเพื่อชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น

* สำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของพลเมืองที่รัฐจำเป็นต้องจัดให้ทุกคนได้มีโอกาสเรียนโดยเสมอภาคกัน การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศต้องเรียนเพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับ เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนากำลังคนในชาติให้เป็นพลเมืองที่ดีที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาประเทศและเป็นการศึกษาขั้นต้นที่นำไปสู่การศึกษาในระดับสูง แนวคิดในการจัดการศึกษาภาคบังคับ เป็นเรื่องสากลที่ทุกประเทศสนใจจัดตามกำลังงบประมาณของประเทศ ถ้าประเทศใดสามารถจัดการศึกษาภาคบังคับให้ประชาชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับสูง ก็เป็นกรณีที่ดีอย่างหนึ่งที่ว่าประเทศนั้นได้พัฒนาความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจและสังคมไปไต่ระดับหนึ่ง ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตสูงขึ้นตามไปด้วย นับเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนอันเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง (กรมการฝึกหัดครู 2526 : 3)

* การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพเป็นไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยหลักสูตร เป็นแม่บทของการจัดการศึกษา หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นจุดหมายในการให้การศึกษา เนื้อหาสาระ แนวทางในการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ในหนังสือคู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เนื้อหาของรายวิชา สื่อการเรียน วิธีสอน และประเมินผล เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (กรมวิชาการ 2522 : 4-5)

★ หลักการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ประกาศใช้ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 นั้น กำหนดว่าเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และเป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสที่จัดหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : ๕) หลักสูตรฉบับนี้มีจุดหมายมุ่งเน้นสอนคนให้เป็นคนดี เสียสละ มีวินัย ซื่อสัตย์ อุดม มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีคุณธรรมที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิต รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รู้คุณค่าในความเป็นไทย และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตย (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : ๕-๖) ซึ่งตามหลักการและความคาดหวังของหลักสูตรศึกษาดังกล่าวนั้นว่า มีส่วนที่สอดคล้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ถ้าจะพิจารณาเนื้อหาอันเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของหลักสูตร ก็ยังไม่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ยืนยันว่า เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนมีลักษณะความเป็นพลเมืองดี เนื้อหาที่กล่าวไว้ว่าเป็นตัวแทนหลักสูตร เพราะเนื้อหาเป็นสื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร แต่เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษาเป็นเพียงหัวข้อหรือเค้าโครงของเรื่องที่จะจัดให้นักเรียนเรียนรู้อัน (กรมวิชาการ 2522 : 6) ดังนั้นการจะพัฒนาหลักสูตรเพื่อความเป็นพลเมืองดี จึงน่าที่จะได้หยิบยกส่วนที่เป็นเนื้อหามาพิจารณา การตรวจสอบเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษาว่า มีการกล่าวถึงความเป็นพลเมืองดีอย่างไร และมากน้อยเพียงใด จึงมีความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรอย่างยิ่ง

เนื้อหาและ/หรือประสบการณ์ที่จัดให้นักเรียนเรียน เป็นองค์ประกอบหนึ่งในหลักสูตร ที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับองค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตร เนื้อหาที่สำคัญที่จะบรรยายละเอียดต่าง ๆ เพื่อที่จะตอบสนองจุดหมายของหลักสูตร สำหรับเนื้อหาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละมวลด ประสพการณ์ที่จะต้องเรียนไว้เป็นเรื่อง ๆ และเป็นหน่วย ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แต่ก็ไม่เปิดโอกาสและเสนอแนะให้ยืดหยุ่นได้ตามพัฒนาการของเด็ก และความเหมาะสมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ จึงจัดเนื้อหาเป็นสามช่วง ช่วงละ 2 ปี คือ ประถมปีที่ 1-2 ประถมปีที่ 3-4 และประถมปีที่ 5-6 ซึ่งเนื้อหานั้นอาจจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : ๖)

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งที่จะวิเคราะห์เนื้อหาสาระจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 แผนการสอนหรือคู่มือการสอน เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ว่ามีเนื้อหาสาระที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี อย่างไรและมากน้อยเพียงไร อนึ่งการวิจัยนี้สอดคล้องกับโครงการพัฒนาหลักสูตรเพื่อ ความเป็นพลเมืองดี (Curriculum Development for Citizenship Education) ของภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีคณะนิสิต ร่วมทำการวิจัยทำนองเดียวกันกับการวิจัยครั้งนี้ ทั้งหลักสูตรประถมศึกษา-หลักสูตรมัธยม ศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ว่าเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3-4 กล่าวถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดีอย่างไร และมากน้อยเพียงใด

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งจะวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในเอกสารหลักสูตร ดังนี้
 - 1.1 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในระดับประถมศึกษา ปีที่ 3-4 ทุกกลุ่มประสบการณ์ อันได้แก่
 - 1.1.1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้
 - 1.1.2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
 - 1.1.3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
 - 1.1.4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ
 - 1.2 คู่มือการสอนหรือแผนการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ของกรม วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ อันได้แก่
 - 1.2.1 คู่มือการสอนภาษาไทย
 - 1.2.2 คู่มือการสอนคณิตศาสตร์
 - 1.2.3 แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
 - 1.2.4 แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
 - 1.2.5 แผนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

2. ประเภทของเนื้อหาที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร ได้แบ่งออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่

- 2.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
 - 2.2 ความคิดรวบยอด
 - 2.3 หลักการ
 - 2.4 การแก้ปัญหา
 - 2.5 ความคิดสร้างสรรค์
 - 2.6 ความสามารถและทักษะทางกาย
 - 2.7 เจตคติและค่านิยม
3. ลักษณะพฤติกรรมที่พึงมีต่อ กำหนดเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่
- 3.1 ลักษณะพฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเอง
 - 3.2 ลักษณะพฤติกรรมที่พึงมีต่อผู้อื่น
 - 3.3 ลักษณะพฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร จะวิเคราะห์ส่วนที่ระบุหรือกำหนดว่า เป็นเนื้อหาในเอกสารหลักสูตรเท่านั้น
2. เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (จริยศึกษา, คนตรีและนาฏศิลป์) กำหนดเนื้อหาไว้เพียงระดับเดียวคือ ประถมศึกษาปีที่ 1-6 จะทำการวิเคราะห์เนื้อหานั้นทั้งหมด
3. หน่วยในการวิเคราะห์ ใช้เนื้อหาสำคัญหรือความคิดรวบยอดของเนื้อหานั้นมาวิเคราะห์
4. ในหน่วยของเนื้อหาหนึ่ง ๆ อาจจะมีบอกลักษณะความเป็นผลเมืองดีได้เพียงลักษณะเดียวหรือหลายลักษณะก็ได้

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาหลักสูตร หมายถึง รายละเอียดที่ระบุว่าเป็นเนื้อหาในเอกสารหลักสูตร
เอกสารหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 คู่มือ
การสอน หรือแผนการสอน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หมายถึง เอกสารที่กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศให้ใช้เพื่อเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ระบุจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหา และเกณฑ์ในการใช้หลักสูตร ซึ่งระบุเรื่องการเรียนการสอน เวลา เรียน การวัดผล และการประเมินผล ระดับประถมศึกษา

คู่มือการสอนหรือแผนการสอน หมายถึง เอกสารที่ให้รายละเอียดในการสอนตามหลักสูตรทศครู ซึ่งบอกรายละเอียดเกี่ยวกับความคิดรวบยอด จุดประสงค์ คุณสมบัติ ที่ต้องการเน้น เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน วิธีวัดผล จำนวนคาบเวลาที่สอนของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ลักษณะสำคัญที่ประชาชนไทยพึงมีประกอบด้วย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ รักษาระเบียบวินัย มีสติสัมปชัญญะ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการประพฤตินิด มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัด มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความกล้าหาญและอดทน ไม่หาความรู้และความจริง มีค่านิยมที่ถูกต้อง ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้น และมุ่งอนาคต ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ วางแผนในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี รักความสะอาด ห่วงตนเอง มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความสามัคคี มีความเสียสละและเห็นแก่ส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตา กรุณา มีความกตัญญูกตเวทิตะ เป็นสุภาพชน มีความยุติธรรม ความมีเหตุผล ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว มีมนุษยสัมพันธ์ ก่อต้านและไม่ลองสิ่งเสพติด รู้จักใช้และสงวนรักษาสาธารณสมบัติ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี ตระหนักสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และมีความภูมิใจในความเป็นไทย

มีความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะนิสัยเจตคติของบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบและปฏิบัติได้เหมาะสมกับฐานะทางสังคม ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จเรียบร้อย ทนตามกำหนดโดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากผู้อื่น รวมทั้งแก้ไขงานที่ทำผิดพลาดได้ถูกต้อง

มีความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้ง กาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

รักษาระเบียบวินัย หมายถึง การมีความสามารถบังคับตนเองให้ปฏิบัติให้ถูกกาลเทศะ ยอมรับที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไข กติกา ข้อตกลง ที่สังคมกำหนดขึ้นด้วยความจริงใจ โดยไม่ต้องมีผู้ควบคุมหรือลงโทษ

มีสติสัมปชัญญะ หมายถึง การรู้จักระลึกไว้ว่าตนเป็นใคร กำลังทำอะไร อย่างไร ไม่ประมาท มีความรอบคอบ รู้จักประมาณตน รู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้จักใคร่ครองหาเหตุผลในความเป็นไปได้หรือไม่ได้

มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการประพฤติดิฉิบ หมายถึง มีความยับยั้งชั่งใจ ไม่ประพฤติปฏิบัติสิ่งผิด

มีความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามในการปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างสม่ำเสมอโดยไม่ทอดทิ้ง เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง

ประหยัด หมายถึง การใช้ปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอควร และระมัดระวัง เพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด รวมทั้งการรู้จักดูแลรักษา ซ่อมแซมสิ่งของทั้งของตนเองและของส่วนรวม รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอควร

มีน้ำใจเป็นนักกีฬา หมายถึง การมีจิตใจรู้จักการแพ้ชนะ และให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

มีความกล้าหาญและอดทน หมายถึง ความมีจิตใจเข้มแข็ง เด็ดขาด ไม่หวั่นไหวต่อความลำบาก และอันตรายใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น มีจิตใจมั่นคงเมื่อเผชิญหน้ากับอันตราย มีความกล้าทางจริยธรรม กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องและมีเหตุผล ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ใฝ่หาความรู้ความจริง หมายถึง การชวนชวายหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ใฝ่หาความรู้ความจริงโดยการใช้กระบวนการศึกษาอย่างมีระบบ

มีค่านิยมที่ถูกต้อง หมายถึง มีสิ่งที่ใฝ่มนำจิตใจให้กระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งผลจากการกระทำหรือไม่กระทำนั้น ชอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และกฎเกณฑ์ของสังคม

ประกอบอาชีพที่สุจริต หมายถึง เลือกทำงานเพื่อเลี้ยงชีวิตที่เหมาะสมกับ
ความรู้ความสามารถของตนเอง และงานที่ทำนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ประเพณี ศีลธรรม

มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง การขบขมสำรวจคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขอบ
แสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ขอบทำสิ่งที่ยากและท้าทายความสามารถ มีความฉับไวใน
ความคิด มีความยืดหยุ่น มีความคิดไม่ซ้ำแบบ และมีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดง
ออกอย่างอิสระ

กระตือรือร้นและมุ่งมั่น หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีแรงกระตุ้นผลักดัน
ให้ปรารถนาจะทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ไต่ผลดีที่สุดในไม่ให้เกิดผลเสียต่อส่วนรวม มอง
การณ์ไกลในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อความสำเร็จ ที่วางแนวทางไว้ในอนาคต

ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หมายถึง การรู้จักคุณค่าของเวลา พยายามที่จะ
ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ โดยไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไป

วางแผนในการทำงาน หมายถึง การกำหนดขอบเขต รูปแบบของงานอย่าง
รอบคอบ พร้อมกับปฏิบัติงานให้สำเร็จเรียบร้อยทันตามกำหนดเวลา เพื่อให้เกิดประสิทธิ-
ภาพในการทำงาน

มีสุขภาพจิตดี หมายถึง การที่บุคคลรู้จักตนเองเป็นอย่างดี ขอมรับชอบภพครอง
ที่ตนมี มีความภูมิใจในข้อดีของตน มีอารมณ์แจ่มใส มีจิตใจที่มั่นคง ทนต่อความวิทกกังวลด
และความตึงเครียดต่าง ๆ มองโลกในแง่ดี สามารถที่จะปรับคนให้เข้ากับสถานการณ์
ต่าง ๆ รวมทั้งสามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขจากสิ่งแวดล้อมของตนเองได้

รักษาความสะอาด หมายถึง การรักษาความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกาย
และสิ่งแวดล้อม ให้มีความสะอาดอยู่เสมอ

พึ่งตนเอง หมายถึง การกระทำตนไม่ให้เป็นที่เดือดร้อนแก่คนอื่นและช่วยเหลือ
ตนเองได้ ไม่คอยแต่จะรอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย หมายถึง การปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตย รู้จักใช้
สิทธิ และปฏิบัติตามหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ขอมรับฟังความคิดเห็น
ที่ถูกต้อง ซึ่งศักดิ์สิทธิ์กว่าความเห็นของคนส่วนใหญ่

มีความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม มีการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือกันแก้ปัญหาเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จจุดมุ่งหมายที่มีประสิทธิภาพ

มีความเสียสละและเห็นแก่ส่วนรวม หมายถึง การให้ปันแก่คนที่ควรให้ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม เพื่อให้สังคมเจริญก้าวหน้า โดยไม่หวังผลตอบแทน

มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงไมตรีจิต โอบอ้อมอารี และแบ่งปัน เพื่อให้ผู้อื่นได้รับความสะดวก มีความสุข และมีความพอใจ

มีความเมตตากรุณา หมายถึง การมีความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข และสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ โดยอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือ เพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ในอนาคต

มีความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความสำนึกในบุญคุณ ประโยชน์หรือความดีของผู้อื่นที่มีต่อตนเองและสังคม และการกระทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ตอบแทนต่อคนอื่น และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ

เป็นสุภาพชน หมายถึง การรู้จักกาลเทศะ แสดงกิริยาต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน มีมารยาท และมีความเป็นมิตรกับคนทั่วไป

มีความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง มีเหตุผล และปราศจากอคติ

ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญา ในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจ โดยไม่ผูกพันกับอารมณ์ และความยึดมั่นของตนเองที่มีอยู่เดิม ซึ่งอาจจะผิดก็ได้

ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว หมายถึง การยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นจริงโดยไม่วิตกกังวล พร้อมทั้งจะปรับตัวและรับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น โดยการใช้ความคิดและเหตุผลที่ถูกต้อง

มีมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การมีอัธยาศัยดี เข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น วางตนดี ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ต่อต้านและไม่ลองสิ่งเสพติด หมายถึง การมีความสำนึกที่จะปฏิเสธหรือไม่ยอมรับในสิ่งเสพติดทุกชนิด และพยายามที่จะชักชวนแนะนำให้ผู้อื่นมีความสำนึกนั้นด้วย

รู้จักใจและสงวนรักษาสาธารณสมบัติ ทรัพย์สินกรรมชาติ และสิ่งแวดลอม หมายถึง การปฏิบัติตลอดจนแนะนำชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติต่อสิ่งที่เป็นของส่วนรวม ทรัพย์สินกรรมชาติและสิ่งแวดลอม โดยการใช้อย่างประหยัดทะนุถนอมและบำรุงรักษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี หมายถึง การมีความสามารถที่จะเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคโดยคำนึงถึงความประหยัดคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม

ตระหนักสนใจ และมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาและพยายามเข้าไปมีบทบาทหรือเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ

มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หมายถึง การมีความสำนึกอันดีงาม ที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญของประเทศ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา ด้วยความเลื่อมใส เป็นศาสนิกชนที่ดี เทอคุณพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์

มีความภูมิใจในความเป็นไทย หมายถึง การตระหนักถึงความเป็นไทยโดยการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย นิยมสิ่งที่เกิดหรือสร้างโดยคนไทย พร้อมทั้งจะแสดงออกและเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย มีความเสียสละและอุทิศตนเพื่อประเทศชาติ

ประเภทของเนื้อหา หมายถึง ลักษณะของเนื้อหาในหลักสูตรที่มีความแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือ 1) ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา 2) ความคิดรวบยอด 3) หลักการ 4) การแก้ปัญหา 5) ความคิดสร้างสรรค์ 6) ความสามารถ และทักษะทางกาย 7) เจตคติและค่านิยม

ลักษณะพฤติกรรมที่พึงมีต่อ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่พลเมืองดีพึงมีและการกระทำอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น หรือสิ่งแวดลอม

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะผู้รับผิดชอบด้านการพัฒนาหลักสูตร ได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสร้างพลเมืองดีให้มี

คุณภาพตรงตามที่ตั้งค้มต้องการ และเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ให้เอื้อต่อการปลูกฝังให้นักเรียนมีลักษณะความเป็นพลเมืองดีของชาติเพิ่มมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย

1.1 รวบรวมรายชื่อหนังสืออุเทศจากหนังสือ เอกสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยที่กล่าวถึงความเป็นพลเมืองดี

1.2 ศึกษาและบันทึกรวบรวมสาระของ เรื่องลงในแผ่นบัตรที่จัดเป็นหมวดหมู่

1.3 ประมวลข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า แล้วสรุปลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากการศึกษาในข้อ 1.2

1.4 นำผลสรุปลักษณะความเป็นพลเมืองดี สร้างเป็นเครื่องมือพิจารณา ลักษณะความเป็นพลเมืองดี เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 31 คน พิจารณาให้ข้อคิดเห็น

1.5 นำผลสรุปที่ผ่านการพิจารณาให้ข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาสรุป ภายใต้อำนาจแนะนำของคณะอาจารย์ที่ปรึกษา

1.6 สรุปลักษณะความเป็นพลเมืองดี จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ และคณะอาจารย์ที่ปรึกษา นำมาเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร

2.1 นำผลสรุปลักษณะความเป็นพลเมืองดีพร้อมความหมาย ประเภทของเนื้อหา และลักษณะพฤติกรรมที่พึงมีคือ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร

2.2 สร้างแบบวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร อันประกอบด้วยรายละเอียดทั่วไปของเอกสารที่วิเคราะห์และช่องลงรายการที่วิเคราะห์ได้จากเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร

3.1 รวบรวมเอกสารหลักสูตรที่จะวิเคราะห์ ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 คู่มือการสอน และแผนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4

3.2 วิเคราะห์เอกสารหลักฐาน ตามข้อ 3.1 ทั้งหมด โดยการอ่าน เนื้อหาอย่างพิจารณา ประกอบกับเครื่องมือวิเคราะห์เนื้อหาหลักฐาน พร้อมทั้งกรอกรายการลงในแบบวิเคราะห์เนื้อหาหลักฐาน

3.3 รวบรวมข้อมูลจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารหลักฐานลงในตาราง

3.4 กรณีที่เป็นปัญหา เกี่ยวกับเนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่คลุมเครือ หรือไม่สามารรถตัดสินได้ เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักฐานจำนวน 10 คน เป็นผู้พิจารณาตัดสิน

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ และการหาค่าฐานนิยม

การเสนอผลการวิจัย

ลำดับขั้นของการเสนอผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในส่วนสุดท้ายเป็นบรรณานุกรมและภาคผนวก